

CRKVA I NJEZINA DINAMIKA U KATEKIZMU KATOLIČKE CRKVE

DR. NIKOLA DOGAN

U uvodnoj riječi u Katekizam Katoličke Crkve papa Ivan Pavao II. jasno određuje svrhu katekizma u Crkvi:

»Katekizam Katoličke Crkve je tumačenje vjere Crkve i katoličkog nauka, koji je potvrđen i razjašnjen u Svetom pismu, Apostolskoj predaji i Učiteljstvu Crkve« (Uvod, br. 4).

Katekizam ima, stoga, vrlo važno mjesto u životu Crkve Kristove, jer se po njemu i u njemu prvotno navješćuje Radosna vijest, koju je Isus Krist ostavio kao zadaću svojoj Crkvi. U istom Uvodniku papa o toj zadaći Crkve nastavlja: »Poslanje koje joj je Gospodin povjerio i koje ona u svako doba ispunjava jest čuvanje pologa vjere«.

Idemo li korak dalje u razmatranju mjesta i uloge katekizma u životu Crkve, onda moramo spomenuti da polog vjere Crkve ne samo da mora čuvati, nego ga mora tumačiti, razjašnjavati – evangelizirati. Crkvi je u narav usađena zadaća naučavanja i poučavanja svih ljudi, jer su i njezini korijeni usađeni u Kristovu zadaću naviještanja, poučavanja i vođenja ljudi k Ocu nebeskom. Evanđelje tu zadaću stavlja u središte crkvenih službi i zadaća:

»Dana mi je sva vlast, nebeska i zemaljska. Zato idite i učinite sve narode učenicima mojim! Krstite ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga! Učite ih da vrše sve što sam vam zapovjedio! Ja sam s vama u sve vrijeme do svršetka svijeta!« (Mt 28,18-20).

Očito je i iz tih riječi da je služba Crkve vrlo važna kako za čovjeka pojedinca i narod, tako i za samog Krista koji je došao otkupiti svakoga čovjeka za vječni život. U svjetlu Isusova poslanja Crkva se od prvih vremena trudi i nastoji učiti i poučavati, tumačiti i razjašnjavati sadržaj vjerovanja Crkve za čovjeka. Zadaća poučavanja u vjeri je zadaća koja od apostola seže sve do naših dana. Ono što ovdje valja naglasiti to je poslanje Crkve za čovjeka, za njegov spas i budući život. Crkva je tek onda Kristova Crkva kad je u službi za čovjeka, prijatelja Božjeg.

Katekizam kao crkveni nauk usko je povezan sa samom Crkvom, ali i Crkva s njima. U povijesti crkvenog života uvijek je zanimljivo proučavati što i kako Crkva vjeruje, a to se najbolje može vidjeti u njezinim katekizmima. Zadaća ovoga referata je obrnuta u odnosu na rečeno. On želi istražiti što Katekizam Katoličke crkve govori o samoj Crkvi, o njezinu ustroju, njezinu životu i zadaćama. Trideset godina nakon Drugog vatikanskog sabora dug je period u kojemu su se odvijali različiti preobražaji i pokusi. Crkva je često bila metom kritike, prigovora i nejasnoća. Zato je korisno vidjeti što Crkva u novome Katekizmu danas kaže o sebi.

U prvom dijelu referata nastojat ćemo prvotno izložiti neke osnovne elemente za ispravno shvaćanje ekleziologije.

Drugi dio pokušat će proanalizirati samu sliku Crkve koju donosi novi Katekizam i način kako je on tumači.

Treći, posljednji dio ovoga referata želi prosuditi kakva je ta slika Crkve, njezinih službi i sadašnjeg postkoncilskog ustroja.

I. DIO

Limburški biskup Franz Kamphaus u jednom svom razmišljanju o Crkvi i njezinim nutarnjim ustrojima veli:

»Crkva nije sve, ona nije ono posljednje. Ona je u najstvarnijem smislu riječi prolazna. Ja nisam jednostavno služitelj Crkve, nego služitelj Isusa Krista u Crkvi. To je razlučivanje možda neobično, ali je istinito. Mi smo ljudi Crkve. Mi pripadamo njoj sa svim njezinim borama i mrljama, s njezinom zemaljskom slabošću. Mi smo vezani na njene zakone i uredbe, čak i kad nas oni pritišću. Ali mi znamo, to nije sve... Crkva nije Bog.«¹

Zanimljive su riječi toga biskupa, apostolskog nasljednika, koji otvoreno govori i upozorava na neke važne elemente ekleziologije. Za ispravno shvaćanje Crkve i njezina poslanja valja razjasniti osnovne kategorije. Inače se događaju nesporazumi na razini crkvene zajednice koji mogu imati ne samo kriva tumačenja, nego i puno nejasnoća u samoj crkvenoj zajednici.

1. Ekleziologija u povijesti

Crkva je povijesna pojava u otkupiteljskom djelu Isusa Krista. Njezini temelji nalaze se u Presvetom Trojstvu, a njezino povijesno utemeljenje u Isusovu poslanju u svijet. Gledamo li Crkvu u njezinu nutarnjem ustroju, vidjet ćemo da je ona bitno zajedništvo, *communio*. Zajedništvo shvaćeno kao osnovna oznaka Crkve ima svoje korijene u Tajni Boga, u Presvetom Trojstvu. Današnja ekleziologija izražava to na ovaj način:

»Tako Crkva nije ništa drugo nego 'narod skupljen jedinstvom Oca, Sina i Duha Svetoga'« (LG 4).

Crkva kao zajednica utemeljena je na zajedništvu božanskih Osoba, koje postoje i u njemu imaju svoj bitak. Život u Bogu je suodnos osoba koji se dinamično događa i na taj se način daruje. Govor o Crkvi mora prvotno biti govor o Bogu, jer se Crkva inače ne može shvatiti. Izgrađena na samom Bogu Crkva je u tom ozračju slika zajedništva i odnosa u samom Bogu. Zato smijemo reći da su glavne oznake Crkve relacija, zajedništvo, dijalog.²

Međutim, svjedoci smo kako je Crkva često predmet oštre kritike i prigovora. Ukoliko je Crkva utemeljena u samom Bogu, onda je kritika Crkve istovremeno i kritika Boga? Potrebno je ovdje jasno razlučivati da bi se prava kritika mogla odvojiti od one suvišne i nepotrebne. Spomenimo jedan opis kritika upućenih Crkvi:

¹ Franz Kamphaus, *Zur Lebenssituation des Priesters*, u: K. Hilgenbrand/M. Kehl (Hrsg.), *Du führst mich hinaus ins Weite. Erfahrungen im Glauben – Zugänge zum priesterlichen Dienst*, Würzburg 1991, s. 131.

² Usp. Peter Neuer, *Die Kirche – Monarchie, Demokratie, Gemeinschaft*, u: *Stimmen der Zeit*, 10, 1990, s. 653.

»Crkva je sa svojim novcem, sa svojim javnim institucijama, svojim religioznim simbolima i svojim moralom tijesno povezana s jednim starim društvenim sustavom što danas na mnogim mjestima proširuje nemir, nepravедnost i nezadovoljstvo među ljudima. Ona je učinjena pomoćnikom ispunjenja vlasti određene klase, rase i kulture. Stoga će društvena kritika žrtava toga društva uvijek prijeći u kritiku religije toga društva i Crkava koje tu religiju zastupaju. Nasuprot tome mora svaka kritika Crkve neizbježno postati kritikom babilonske zarobljenosti Crkve unutar vladajućeg društvenog sloja.«³

Citirano mjesto samo je jedan kritički stav u kojemu se očituje suvremena problematika Crkve. Moramo, stoga, u govoru o Crkvi razlikovati kritiku izvana i kritiku iznutra. Svakako da je važnija ona kritika koja Crkvu iznutra procjenjuje. A tu već moramo razlikovati neke osnovne elemente ekleziologije.

Svaki naš govor o Crkvi mora uzeti u obzir da u Crkvi postoji bitno i nebitno kao sastavnice njezina poslanja. Prava Crkva je ona koja se u povijesti stalno oblikuje, mijenja i stvara nove, suvremenom svijetu razumljive forme. Međutim, upravo u tom njezinu povijesnom »hodu«, Crkva mora sama sebe razumjeti i upoznati da je temelj njezina života Bog i njegov spasiteljski plan, po kojemu svakoga čovjeka želi otkupiti. S druge strane, ta prvotna istina, ta prastina uprisutnjuje se u raznim povijesnim epohama i kontekstima.

Stoga smijemo zaključiti da u Crkvi postoji nepromjenjivi i promjenjivi sastavni dio. Nepromjenjivo u njezinoj naravi jest Trojstveni Bog i njegova namjera okupiti sve ljude u kraljevstvo nebesko. Nepromjenjivi dio Crkve jest Utjelovljenje Isusa iz Nazareta, koji na taj način ostvaruje plan i cilj Božjeg stvaranja. Nepromjenjivo je i poslanje Crkve u svijet da do nakraj zemlje propovijeda spasonosnu Radosnu vijest (Mt 28,16-20).

Promjenjivo u Crkvi jest način na koji Crkva svoje poslanje ostvaruje i u životu ga uprisutnjuje. Drugim riječima, zadaća Crkve je ugrađivati Evanđelje u krajevne kulture, pod zajedničkim nazivnikom »inkulturacija«. Što je zapravo inkulturacija?

»Zadaća Crkve je u svim vremenima da se inkarnira i to uvijek u nove kulture i kulturne situacije. Smijem još jednom citirati pismo Ivana Pavla II. o osnutku Papinskog vijeća za kulturu: vjera koja nije postala kultura nije razvijena vjera.«⁴

Misijsko poslanje Crkve uvijek mora računati s mnoštvom raznolikosti kultura, običaja i navika naroda kojima je poslana. U tom smislu inkulturacija predstavlja »ucjepljenje kršćanskog života i poruke u ozračje konkretne kulture« u kojoj kulturi kršćanski navještaj ne samo da se služi kulturom kao pomoćnim sredstvom za svoj navještaj, nego u toj kulturi postaje principom koji nadahnjuje, oblikuje i ujedinjuje, te od postojeće kulture stvara za svakog čovjeka novu kulturu.⁵

Posebno je važno govoriti o inkulturaciji u misijskim zemljama, iako je danas potrebno o tome govoriti na razini cijele Crkve. Jedno, ipak, želimo istaknuti a to je da je inkulturacija usko povezana sa ispravnim shvaćanjem Crkve. Ne može se u Africi propovijedati, naviještati i inkultivirati europeizirano, grčkom filozofijom prožeto kršćanstvo. U Africi Crkva mora govoriti afričkom kulturom da bi Afrikanac shvatio spas koji mu se kao čovjeku i osobi nudi.⁶

³ Jürgen Moltmann, *Isus i Crkva*, u: W. Kasper/J. Moltmann, *Krist da, Crkva ne?* Zagreb 1979, s. 31-32.

⁴ *Ein Gespräch mit Kardinal Paul Poupard*, u: Herder Korrespondenz, Heft 6, Juni 1985, s. 268.

⁵ Pedro Arrupe, *Introduzione*, u: *Inculturazione della fede*, Napoli 1981, s. 9-10.

⁶ Usp. David Seeber, *Afrikanische Impressionen*, u: Herder Korrespondenz, 12, 1985, s. 561.

2. Bit Crkve i njezina slika u povijesti

Govoriti o Crkvi znači razlikovati u njoj dva konstitutivna elementa: *nepromjenljivi* (spasonosna Radosna vijest o Božjem pozivu u zajedništvo) i *promjenljivi* (proces inkulturacije kojim Crkva traži najprikladnije načine da se inkarnira u postojeću kulturu). Valja naglasiti da se događa da se ta dva razlikovna elementa ili pomiješaju ili ne razlikuju dovoljno. Možemo slobodno govoriti o poteškoćama nerazlikovanja »biti Crkve« i »slike« kojom se Crkva predstavlja u jednom povijesnom i kulturološkom ambijentu.

Korisno je upozoriti i na to da se bit i slika Crkve ne smiju razdvajati, ali niti poistovjećivati.⁷ Budući da je Crkva povijesna stvarnost, ona mora pratiti život i rad čovjeka. A to znači biti u stalnoj mijeni načina, mentaliteta i kultura u kojima Crkva živi. Stoga se bit i slika Crkve ne smiju razdvajati.

S druge strane ne smiju se bit i slika Crkve niti poistovjećivati. Novija povijest Crkve, osobito vrijeme Drugog vatikanskoga sabora svjedoči kako su se bit i slika Crkve poistovjetile kod nekih eklezijalnih analitičara. Događa se da se nešto što je povijesno nastalo i stoga promjenjivo proglašava bitnim, vječnim i nepromjenjivim. Stvara se napetost i nesporazum u crkvenoj zajednici. Zatvoriti se u samo jednu kulturu – ponajčešće grčko-rimsku – u ekleziologiji znači postati neplodan i osuđen na propast:

»U tom kontekstu potrebno je također prisjetiti se da se evangelizacija uključuje u kulturu nacijâ podržavajući je na njezinu putu prema istini i pomažući joj u djelu čišćenja i obogaćivanja. No kad se neka kultura zatvori u se, te nastoji ovjekovječiti zastarjele oblike života odbijajući svaku razmjenu i konfrontaciju oko čovjekove istine, tada postaje sterilnom te počinje propadati.«⁸

Govor Crkve mora biti jasan i razumljiv za svakog čovjeka. Iako su kulture različite a time i jezici, ipak Crkva mora upoznati pojedinu kulturu i njezinim jezikom progovoriti. Na to upozorava i Pavao u 1. poslanici Korinćanima. Znajući da je upravo Korint internacionalna zajednica u kojoj živi i crkvena zajednica, Pavao upozorava:

»A sad, braćo, da dođem k vama te vam govorim tuđim jezicima, što ću vam koristiti ako vam svojim govorom ne saopćavam ni objave, ni znanja, ni proroštva, ni pouke? Ako neživa glazbala – svirala ili citra – jasno ne daju glasove, kako će se poznati što izvodi svirala ili citara? Ako truba daje nejasan glas, tko će se spremiti za borbu? Tako i vi: ako govoreći tuđim jezikom ne govorite razumljivo, kako će se razumjeti što govorite? Govorit ćete u vjetar« (1 Kor 14,6-9).

Prvotna je zadaća Crkve, dakle, evangelizacija kao stalna briga Crkve da se razumljivim jezikom i poznatim govorom navijesti Radosna vijest u svakom narodu i svakoj kulturi. Ukoliko Crkva tako govori i živi, ona postaje uprisutnjenje samog Isusa Krista, koji po njoj i preko nje nastavlja propovijedati.⁹

Uzmemo li sve rečeno u obzir uvidjet ćemo da Crkva nije sama sebi svrhom, nego je u službi Radosne vijesti i čovjeka. I tu dolazi često do nesporazuma, jer ima mišljenja da je Crkva svrha i cilj vlastita poslanja. Konačni cilj osnivanja Crkve jest spas svijeta i čovjeka. Za ostvarenje te i takve svrhe Isus ustanovljuje zajednicu koja će nastaviti propovijedati,

⁷ Usp. Hans Küng, *Die Kirche*, Freiburg im Breisgau, 1967, osobito uvodno poglavlje pod naslovom *Die wirkliche Kirche*, s. 13–54.

⁸ Papa Ivan Pavao II, *Stota godina (Centesimus annus)*, enciklika, br. 50.

⁹ Karl Rahner, *Das Christentum und die nichtchristlichen Religionen*, u: *Schriften V*, s. 139–140.

opominjati i okupljati oko Krista. Ukoliko Crkva sama sebe pokuša veličati, sebe glorificirati, ona će izgubiti svoj smisao i svoje poslanje.¹⁰

Središte crkvenog poslanja jest kraljevstvo Božje i to kao buduća dimenzija koja se već sada uprisutnjuje.¹¹ Kraljevstvo Božje koje Isus Krist propovijeda nije neki novi svijet koji će doći, nego ovaj svijet u kojem čovjek živi i radi, ali preobražen u novi svijet. Slično se može reći i za buduću život da to neće biti novi, nego preobraženi sadašnji život. To su odrednice i za Crkvu i njezino djelovanje. Međutim, taj preobražaj, koji za Crkvu postaje najvažnija zadaća, mora biti mnogovrstan kao što su raznoliki ljudi i sam život.

»Neki zamišljaju kraljevstvo Božje kao neki drugi svijet koji ima doći na kraju ovoga. Neki zamišljaju vječni život kao drugi život poslije smrti koji će doći nakon ovoga života. To nas vodi u zabludu i obezvrijeđuje Božje stvorenje. Novo stvorenje nije drugo stvorenje već novo stvorenje ovoga poremećenog svijeta. Vječni život nije drugi život već uskrsnuće ovoga života u život Božji. Ovo smrtno obući će 'besmrtnost i raspadljivo neraspadljivost', veli Pavao.«¹²

Stigli smo tako do središta kako crkvenog poslanja, tako i do samog središta Isusove otkupiteljske žrtve. Isusov život je praksa kraljevstva Božjeg u svakidašnjem životu.¹³ Sadržaj kraljevstva Božjeg jest novi odnos među ljudima i stvarima koji je utemeljen na odnosu koji je Krist imao s ljudima i stvarima. A to znači stalna obnova Crkve koja tu životnu praksu svoga utemeljitelja mora nastaviti i živjeti. Crkva takvom praksom postaje »aspectabile salutis sacramentum«.¹⁴ Budući da je kraljevstvo Božje – »basileia tou Theou, basileia ton ouranon« – središnji sadržaj Isusova propovijedanja, njegova djelovanja i cjelokupnog njegova poslanja, ono mora biti i za Crkvu središte njezina djelovanja i angažmana.¹⁵

Nakon svega rečenog moramo istaknuti da je Crkva u povijesti pred vrlo važnim zadaćama navještaja i uprisutnjenja kraljevstva Božjeg kao središnjeg sadržaja svoga poslanja. Stoga je bit Crkve upravo u njezinoj službi za Boga i čovjeka – za kraljevstvo Božje. Kako će ona to ostvariti ovisi o povijesnim okolnostima i uvjetima koji se očituju u raznim modelima Crkve.

3. Modeli Crkve u povijesti

Govor o Crkvi uvijek je uvjetovan određenim kategorijama u kojima se Crkva oslikava i predstavlja. U eklezijologiji su tako poznati modeli kao pokušaji da se Misterij, Tajna Božjeg otkupljenja izrazi kroz jednu sliku eklezijalne zajednice. Sv. Pavao na to upozorava u poslanici Efežanima:

»Meni manjemu od najmanjega među svima svetima dana je ova milost: da poganima navijestim neistraživo Kristovo bogatstvo i da svima iznesem na svjetlo provedbu Tajne koja je od vječnosti bila skrivena u Bogu, stvoritelju svega, da se sada po Crkvi saopći

¹⁰ Rudolf Schnackenburg, *La chiesa nel nuovo testamento*, Brescia 1967, s. 199–200.

¹¹ Usp. Hans Kessler, *Sucht den Lebenden nicht bei den Toten*. Die Auferstehung Jesu Christi, Düsseldorf 1987, s. 83.

¹² Jürgen Moltmann, *Najprije kraljevstvo Božje*, u: Crkva u svijetu 3, 1990, s. 227.

¹³ Usp. Edward Schillebeeckx, *The Church with a human face*. A New and Expanded Theology of Ministry, London 1985, s. 23.

¹⁴ *Evangelii nuntiandi*, br. 23.

¹⁵ Usp. Joseph Ratzinger, *Eshatologie*. Tod und ewiges Leben, Eichstätt 1978, 33–34.

mnogolika Božja mudrost poglavarstvima i vlastima na nebesima, prema vječnom naumu koji ostvari u Isusu Kristu, Gospodinu našem» (Ef 3,8-10).

Ljudski život je pun simbolike u izražavanju, pun je znakova i modela kroz koje čovjek izražava ono što u biti ne može potpuno shvatiti. Svaka slika, svaki model ili simbol ima u sebi evokativnu moć: on izražava određene osjećaje, predodžbe i vodi prema iskustvu. Na taj se način u čovjeku događa i odvija proces sublimacije koji je integralni dio ljudske svakodnevice. Simboli transformiraju ljudski vidik, integriraju razne čimbenike u jedno životno iskustvo. To se posebno događa na području religije.

Kada se u ekleziologiji stvori jedan novi način govora o Bogu, o čovjeku i stvarnosti tada se to zove model. Mnogi su modeli slike, jer samim poimanjem izazivaju sliku u svijesti. Postoje i apstraktni modeli koje je teže tumačiti i razjašnjavati. U govoru o Crkvi postoje jednostavniji modeli-slike kao što su hram, stado, pastir, vinograd. No postoje i oni apstraktniji modeli kao što su npr. zajedništvo, društvo, institucija i slično. U oba slučaja modeli žele barem donekle razjasniti kategoriju Crkve i njezina poslanja, iako ona u konačnici ostaje Misterij.

Mi ćemo ovdje spomenuti samo neke od modela Crkve.¹⁶

a) *Crkva – institucija*. Pojam institucije odnosi se na vidljiv lik Crkve u povijesti. Osnovni naglasci u ovom modelu su »vlast, upravljanje, moć«. Težište je stavljeno na kategoriju vlasti, poput civilne i državne vlasti. Pravi institucionalizam se javlja u kasnom srednjem vijeku, a osobito u doba Reformacije. Teolozi se u tom razdoblju najčešće bave crkvenim pravom da bi zaštitili papinstvo i hijerarhiju. Crkva je shvaćena kao hijerarhijski ustroj u obrani rimske vlasti i hijerarhije. Vlast je ovdje shvaćena kao trostruka vlast: vlast poučavanja, vlast posvećivanja i vlast upravljanja.

b) *Crkva – mistično zajedništvo*. Na stvaranje ovoga modela utjecaj su imale sociološke kategorije modernog civilnog društva. U modernom društvu postoji organizirano i strukturirano društvo s jedne strane, i međusobno zajedništvo koje je neformalno društvo s druge strane. To se u terminologiji njemačkoga jezika najbolje očituje u kategorijama »Gesellschaft« i »Gemeinschaft«.

Gesellschaft je institucionalizirano društvo, vidljiva društvena zajednica. Ono se najbolje očituje u strukturama kao što su državne ustanove, škole, poduzeća i slično.

Gemeinschaft je zajedništvo s nutarnjim načelima povezanosti. Oznake zajedništva su komunitarnost, druženje osoba i međusobno poznavanje, zadržavanje u grupi, manji broj osoba i određena bliskost članova. To su redovito takozvane primarne grupe, kao što je npr. obitelj. Te su grupe vrlo važne u procesu odgoja mlade osobe. U takvim se grupama zajedništvo očituje u jednom općem »mi«! Neki od suvremenih ekleziologa žele Crkvu vidjeti u tom svjetlu. Ekleziološki pojam koji najbolje to oslikava jest Corpus Christi – Tijelo Kristovo. Crkva je u tom pojmu shvaćena više organski a manje sociološki, osobito kod sv. Pavla. (Enciklika pape Pia XII »Mystici Corporis« iz godine 1943. najbolje ilustrira taj model).

c) *Crkva – sakrament*. Ovaj model sintetizira ekleziologiju institucije i mističnog zajedništva. Ona je najjasnije vidljiva u poimanju Crkve kod francuskog teologa H. de Lubaca. U osnovama ove ekleziologije nalazi se patristička teologija kao i kasnija teološka razmišljanja. »Sacramentum« je za De Lubaca najprikladniji model da izrazi harmoničnost ljudskog i božanskog elementa u Crkvi. Sakrament je za Tridentinski sabor vidljivi znak

¹⁶ Vrlo dobra analiza eklezijalnih modela: Avery Dulles, *Models of the Church*, New York, 1974. A. Dulles je isusovac, član Papinske teološke komisije (od 1. 10. 1992).

nevidljive milosti: »Symbolum esse rei sacrae et invisibilis gratiae formam visibilem« – (DS 1639). Svojim ekleziološkim radovima ovome će se mišljenju prikloniti i drugi teolozi kao što su: K. Rahner, O. Semmelroth, E. Schillebeeckx, Y. Congar i drugi. Drugi vatikanski sabor izrazit će to na svoj način: »Ecclesia in proprio sinu peccatores complectens, sancta simul et semper purificanda, poenitentiam et renovationem continuo prosequitur« (LG 8,3).

d) *Crkva – navjestiteljica*. Glavni je teološki predstavnik ovog eklezijalnog poimanja protestantski teolog Karl Barth, koji je posebno razvijao kerigmatsku teologiju. U djelu »Crkvena dogmatika« on naširoko raspravlja o odnosu koji postoji između riječi Božje i Crkve. Biblija bi, po riječima Bartha, morala biti u središtu crkvenog života. Crkva je mjesto događanja riječi, mjesto navještanja. Crkva je podložna riječi Božjoj, a ne obrnuto. Za K. Bartha Crkva je nesamostalna, jer ovisi o riječi koju propovijeda. Njemu je kao pravom evangeličkom teologu stalo do Božje autonomije i zato je nastoji zaštititi od svake ljudske samodostatnosti, jer smatra da je ljudska idolatrija prisutna u svim pokušajima govora o Bogu. Crkva je službenica Riječi, navjestiteljica Radosne vijesti, ali ne i riječ sama. U tom smislu o Crkvi govori i teolog H. Küng. Kerigmatsko poimanje Crkve kod K. Bartha dobilo je svoj egzistencijalistički oblik kod R. Bultmanna. Riječ Božja je prema R. Bultmannu događaj osobnog susreta čovjeka i Boga koji tako postaje »egzistencijal«. I upravo je to konstitutivni element Crkve.

e) *Crkva – služiteljica*. Slika Crkve koja služi bitno se razlikuje od modela u kojima prevladavaju kategorije autoriteta, vlasti i upravljanja. Ovdje je mjesto susreta i mjesto teološkog govora i dijaloške ekleziologije. To je model u kojemu je Crkva pozvana da služi čovjeku, poput Krista, koji je služio svakom čovjeku. Najbolje to izražava Drugi vatikanski sabor u Pastoralnoj konstituciji *Gaudium et spes*:

»Zato Sveti Sabor, priznavajući visoki čovjekov poziv i tvrdeći da je u čovjeku usađena božanska klica, pruža čovječanstvu iskrenu suradnju Crkve da se ostvari ono bratstvo svijeta koje odgovara čovjekovu pozivu. Crkvu pri tome ne vodi nikakva zemaljska ambicija, ona želi samo jedno: nastavljati pod vodstvom Duha tješitelja djelo samoga Krista koji je došao na svijet da posvjedoči istinu, da spasi, da ne sudi; da služi, a ne da mu drugi služe« (GS 3).

Za ovakvo poimanje Crkve zaslužna su dva teologa. Prvi je katolički teolog Teilhard de Chardin. Crkva je za njega žarište Kristove ljubavi, ona je središte i snaga svijeta. Njoj je potreban moderni svijet da ne ostane izvan događaja suvremene civilizacije, a svijetu je potrebna Crkva da navijesti smisao, Isusa Krista. Drugi je teolog protestant, Dietrich Bonhoeffer koji u svome djelu »*Communio sanctorum*« Crkvu vidi kao zajedništvo svih ljudi. Crkva je samo onda Crkva kad postoji za druge. Zato ona mora služiti.

U ovih nekoliko eklezioloških modela htjedosmo ukazati na povjesnost slika i govora o Crkvi. Svaki je model uvjetovan vremenom u kojemu je nastao. Ali svaki model isto tako upozorava na već spomenute kategorije promjenjivog i nepromjenjivog u govoru o Crkvi. To je važno shvatiti i u ovom trenutku kada govorimo o Crkvi u Katekizmu Katoličke Crkve. No pogledajmo što sam Katekizam o Crkvi govori, da bismo na koncu mogli prosuditi kakav je taj govor.

II. DIO

Katekizam Katoličke Crkve o samoj Crkvi izričito i sistematski govori u, prvom dijelu druga sekcija pod naslovom »Ispovijest kršćanske vjere«, drugo poglavlje koje raspravlja o članku vjere »Vjerujem u Duha Svetoga«, članak deveti »Vjerujem u svetu, katoličku

Crkvu«. Htio bih naglasiti kako je katekizamska ekleziologija stavljena u poglavlje o Duhu Svetom kao »locus theologicus« svakog govora o Crkvi. Članak deveti razdijeljen je u šest podgrupa i to pod naslovima:

1. Crkva u Božjem planu;
2. Crkva – narod Božji, Tijelo Kristovo, Hram Duha Svetoga;
3. Crkva je jedna, sveta, katolička i apostolska;
4. Vjernici – hijerarhija, laici, posvećeni život;
5. Zajedništvo svetih;
6. Marija – Kristova Majka, Majka Crkve.

Ova razdioba upozorava na središnje mjesto ekleziologije u KKC. Naravno da se u cijelom KKC nalazi izložena teologija Crkve, no tu su refleksi temeljnog teološkog govora o crkvenoj zajednici, o Crkvi. Pokušajmo predstaviti svaki od ovih šest članaka, u kojima je ocrtan osnovni pojmovni lik Crkve Kristove.

1. Crkva u Božjem planu

Katekizam stavlja Crkvu u sveukupni Božji plan otkupljenja i spasa te se poziva na uvodni tekst dogmatske konstitucije *Lumen gentium* koji veli:

»Svjetlo naroda je Krist i zato ovaj Sveti Sabor, sabran u Duhu Svetomu, žarko želi da njegovom svjetlošću, koja odsijeva na licu Crkve, rasvijetli sve ljude navješćujući Evanđelje svakomu stvoru« (LG 1).

Izvor, utemeljenje i poslanje Crkve nalaze se u samom Presvetom Trojstvu i u povijesnom ostvarenju one namjere koja je u samom Bogu: učiniti čovjeka sudionikom Božanskoga života (KKC, 759). Bog poziva svakog čovjeka i sve ljude u životno zajedništvo. Crkva je u tom Božanskom planu sredstvo kojim Bog svoj saziv, objavljen u Kristu, očituje cijelome svijetu. Suživot u Bogu je obiteljsko zajedništvo Boga i čovjeka.

Crkva je, dakle, kao Božji saziv, skup ili skupština izronila iz Tajne u Bogu. Ovaj naglasak valja uzeti u obzir uvijek kad se govori o temeljima Crkve.

Cjelokupna stvarnost, cijela priroda i čovjek s njom stvoreni su za zajedništvo s Bogom! Bog u Kristu očituje svoje namjere a Crkvi je određena zadaća sazivati, pozivati, okupljati ljude oko Krista i potom hodati prema budućnosti. Božji saziv još je snažnije izražen nakon ljudskoga grijeha koji je narušio izvorno, istočno zajedništvo s Bogom i prekinuo životnu vezu Boga i čovjeka. Stoga je Crkva pripremana kroz mnoga stoljeća Staroga saveza, od praoca Abrahama pa sve do saveza s izabranim židovskim narodom.

Katekizam se zaustavlja kod osnutka i osnivanja Crkve, što je u našem kontekstu vrlo važno. Pozivajući se na dokumente Drugoga vatikanskog sabora Katekizam veli:

»Misterij svete Crkve očituje se u njezinu ustanovljenju. Jer je Gospodin Isus dao početak svojoj Crkvi propovijedajući Radosnu vijest, to jest dolazak kraljevstva Božjega koje je u Svetom pismu bilo od vjekova obećano: 'Jer se ispunilo vrijeme i približilo se Kraljevstvo Božje' (Mk 1,15)«.¹⁷

Govor o Crkvi uvijek je izazov. Osobito ako se govori o ustanovljenju Crkve. U novije je vrijeme taj govor stavljen pod znak pitanja. Već je u doba modernizma A. Loisy izrekao

¹⁷ *Lumen Gentium (LG)*, br. 5.

čuvenu rečenicu kako je »Isus propovijedao kraljevstvo a došla je Crkva«. ¹⁸ Da li je Isus osnovao Crkvu? To je i među egzegetama vrlo vruće pitanje. Postoji cijeli niz teologa koji zastupaju da Isus nije ustanovio Crkvu u današnjem smislu ustanovljenja i utemeljenja jedne ustanove. Ne postoji nigdje u evanđeljima izričiti tekst o osnivanju Crkve na koji bismo se mogli pozivati u takvoj diskusiji. Ili jednostavnije rečeno: Isus nije osnovao Crkvu »expressis verbis«!

»Expressis verbis« jest formula koja se poziva na pravni akt kojim zakonodavac jednu ustanovu osniva ili ustanovljuje. Iako to ne postoji, mnogi se teolozi u tome slažu da je Isus osnovao i ustanovio Crkvu. Ne smije se u evanđeljima tražiti jednoznačni tekst kojim bi se to potvrdilo. Ustanovljenje Crkve je u cjelini riječi, događaja i nauka Isusa Krista. U takvom govoru valja spomenuti da tek cjelina Isusova spasiteljskog djela daje temelje Crkvi i da kategorički ne možemo reći »ne« o Isusovu ustanovljenju Crkve. ¹⁹

Raspravljajući upravo o ovoj problematici K. Rahner shvaća složenost problema, no on ipak govori Isusovim riječima i djelima koja imaju karakter ustanovljenja Crkve. ²⁰ Činjenica je, smatra Rahner, da je Isus okupio dvanaestoricu oko sebe, da ih je poučavao i pripremao za službu naviještanja. Iako je Isus odbijen od većine židovskoga naroda, zajednica učenika opstoji i nadalje, što samo za sebe govori o nutarnjem djelovanju Isusove riječi i njegove osobe. I Isusove pouskrsnje riječi poslanja govore u prilog tome da je Isus tu zajednicu želio za nastavak djela navještaja.

Uza sve rečeno potrebno je naglasiti i crkvenost događaja iz Mt 16,18. Taj je događaj za Rahnera – dijalog Isusa i Petra i obećanje službe u Crkvi – izražaj »neposredne Isusove volje« za osnutkom Crkve. Karl Lehmann daje odgovor na cijelu ovu problematiku:

»Ne postoji neko izolirano svetoписamsko mjesto koje bi dalo odgovor na naše pitanje.« ²¹ Ali isto tako nadodaje da se u ovoj problematici ne može odgovoriti nekim kategoričkim »ne«. Mora se dublje ući u srž problematike i vidjeti da je Isus cijelim svojim djelom, propovijedanjem i spasonosnom žrtvom ustanovio Crkvu.

Drugi vatikanski sabor preuzeo je tradicionalnu ekleziologiju o Isusovu ustanovljenju Crkve. U trećem poglavlju dogmatske konstitucije *Lumen gentium* pod naslovom »Hijerarhijsko uređenje Crkve i posebno episkopat« Sabor potvrđuje ustaljenu ekleziologiju. Ali istovremeno Koncil relativira to na taj način što u prvom poglavlju govori o Crkvi koja je utemeljena u trojstvenoj samoobjavi Boga (LG 2–4) a povijesno utemeljenje stavlja u Isusovo naviještanje kraljevstva Božjega (LG 5), te na taj način ne spominje klasična biblijska mjesta koja govore o osnutku Crkve. ²²

Završit ćemo ovu raspravu jednim teološkim mišljenjem:

»U ekleziologiji pisaca Novoga zavjeta nema misli o Isusovu ustanovljenju Crkve. Crkva je shvaćena kao pravi, konačni Izrael koji je Isusovom vodećom odlukom okupljen u narod Božji... Novi zavjet vjeruje u Crkvu kao djelo Božje, on vjeruje u to da je to djel

¹⁸ »Jésus annonçait le royaume, et c'est l'église qui est venue« – A. Loisy, *L'Evangile et l'Eglise*, Paris 190: 1930, s. 153.

¹⁹ K. Lehmann, *Der Ursprung der Kirche und Jesus Christus*, u: W. Seidel (Hrsg.), *Kirche – Ort des Heile Grundlagen, Fragen, Perspektiven*, Würzburg 1987, s. 11–32.

²⁰ Usp. Karl Rahner, *Grundkurs des Glaubens*. Einführung in den Begriff des Christentums, Freiburg im Breisgau 1976., osobito u sedmom poglavlju »Christentum als Kirche«, s. 313–387.

²¹ K. Lehmann, *nav. djelo*, s. 30.

²² Usp. Medard Kehl, *Die Kirche*. Eine katholische Ekklesiologie, Würzburg 1992, s. 269.

Božje u Isusu, u njegovu djelovanju i u njegovu predanju do smrti utemeljeno, ali njemu nije za to poimanje potrebna kategorija o 'utemeljenju Crkve'«. ²³

Cijela je ova problematika pomalo potencirana i samim pojmovima koji se tu rabe. Lumen gentium govori prvotno o »ustanovljenju« da bi odmah u drugom retku progovorio o tome kako je »Gospodin Isus dao početak svojoj Crkvi...« Možda bi bilo sve sretnije da su na samom početku neki osnovni pojmovni elementi razjašnjeni. Ovako se stvara nepotrebna nejasnoća i zbrka u analizi Crkve.

2. Crkva – narod Božji, Tijelo Kristovo, hram Duha Svetoga

Drugi paragraf ulazi u analizu biblijskih slika o Crkvi. Treba prije svega naglasiti: u svetopisamskom tekstu ne postoji nijedna cjelovita slika ili govor o Crkvi, nego brojne parabole u kojima se otiskava bit i narav Crkve.

Katekizam započinje svoju analizu trima slikama: Crkva je narod Božji, Tijelo Kristovo i hram Duha Svetoga.

a) Crkva – narod Božji

Pozivajući se na LG Katekizam razlaže poimanje »naroda Božjega«:

»U svako je vrijeme i u svakom narodu Bogu ugodan svatko tko ga se boji i čini pravdu (usp. Dj ap 10,35). Ipak je Bog htio posvetiti i spasiti ljude ne pojedinačno, bez ikakve veze između njih, nego je htio od njih učiniti narod koji bi Ga uistinu priznavao i vjerno mu služio. Zato je izabrao izraelski narod za svoj narod, s njim učinio savez i postepeno ga poučio očitujući mu u njegovoj povijesti sebe i svoje osnove i posvećujući ga za sebe. Sve se to dogodilo kao priprava i slika onoga novoga savršenoga saveza koji se imao učiniti u Kristu, i one punije objave koja je imala biti dana po samoj utjelovljenoj Božjoj Riječi« (LG 9).

Narod Božji je svećenički, proročki i kraljevski narod. Duh Sveti ga oblikuje iznutra i tako ga čini živom zajednicom (KKC, 781–786).

b) Crkva – Tijelo Kristovo

U brojevima KKC 787–796 raspravlja se o Crkvi kao Tijelu Kristovu. Tijelo Kristovo jest slika zajedništva Crkve s Kristom. Biblijske temelje Katekizam nalazi u Ivanovoj ekleziologiji i to u slici trsa i mladica: »Ostanite u meni i ja ću ostati u vama! Kao što mladica ne može sama od sebe, ako ne oстане na trsu, roditi roda, tako ni vi, ako ne ostanete u meni. Ja sam trs, vi ste mladice. Tko ostaje u meni i ja u njemu, rodi mnogo roda. Jer bez mene ne možete ništa učiniti« (Iv 15,4-5).

Naglasak je stavljen na kvalitetu odnosa između Isusa i Crkve: Crkva nije okupljena oko Isusa, ona je u njemu i on u njoj. Tri su aspekta Tijela Kristova ovdje naglašena: 1. jedinstvo članova Crkve međusobno na temelju jedinstva u Kristu; 2. Krist je Glava Tijela; 3. Crkva je Kristova Zaručnica. Sve su to poznate biblijske kategorije.

Međutim, zanimljivo je da se Katekizam odlučio za Ivanovu mističnu ekleziologiju Tijela Kristova, a manje za onu Pavlovu kako je prikazana u 12. poglavlju 1. Poslanice

²³ G. Lohfink, Jesus und die Kirche, u: W. Kern-H. J. Pottmeyer-M. Seckler (Hrsg.) Handbuch der Fundamentaltheologie 3: Traktat Kirche, Freiburg 1986, 49–96.

Korinćanima. Očito je da je utjecaj ekleziologije kao »Mističnog Tijela« ovdje prisutniji od drugih.

c) Crkva – hram Duha Svetoga

KKC se poziva na sv. Augustina i njegove misli o Crkvi kao Hramu Duha Svetoga: »Ono što je naš duh, ili naša duša za naše udove, to isto je Duh Sveti za udove Kristove, za Tijelo Kristovo, koje je Crkva« (KKC, 797). Razvijajući tu sliku Katekizam se poziva na sv. Pavla i njegovu teologiju Crkve, jer upravo Pavao naglašava svojim slušateljima: »A mi smo hram Boga živoga...« (2 Kor 6,16).

Duh je Sveti nutarnje počelo Crkve i njezina života. On djeluje na opće dobro crkvene zajednice, krštenjem oblikuje Tijelo Kristovo a sakramentima čini da udovi Crkve rastu i razvijaju se. Posebno mjesto imaju karizme kao darovi Duha Svetoga za opće dobro (KKC, 799–801).

3. Crkva je jedna, sveta, katolička i apostolska

Jedinstvo Crkve utemeljeno je u misteriju jedinstva Boga u Presvetom Trojstvu. Katekizam se ponovno poziva na Drugi vatikanski koncil i to na Dekret o ekumenizmu (Unitatis redintegratio): »Vrhunski obrazac i počelo tog misterija jeste jedinstvo u Trojstvu osoba jednoga Boga Oca i Sina i Duha Svetoga« (UR 2).

Nakon toga Katekizam razlaže što je time sve rečeno. Jedinstvo Crkve ne znači jednoobraznost i monolitizam, nego je »raznolikost« u Crkvi prisutna od njezinih početaka. »U zajednici Naroda Božjega okupljaju se raznolikosti naroda i kultura« (KKC, 814). Raznolikost naroda za Katekizam je »veliko bogatstvo« koje se ne protivi jedinstvu Crkve. Nutarnji vez koji sve raznolikosti u Crkvi spaja jest ljubav kao veza savršenstva: »A povrh svega toga zaodjenite se u ljubav, koja je veza savršene skladnosti!« (Kol 3,14).

Katekizam govori i o »ranama jedinstva«, ali rado govori da smo svi na putu prema jedinstvu (KKC, 817–822). »Želja za pronalaženjem jedinstva svih kršćana dar je Kristov i poziv Duha Svetoga« (KKC, 820).

Crkva je sveta! Vrlo izazovna definicija i kategorizacija (KKC, 823–829). Izvor svetosti Crkve nalazi se u Kristu koji je posvećuje: »Crkva, koje misterij izlaže Sveti sabor, po nauci je vjere trajno sveta. Jer je Krist, sin Božji, koji se s Ocem i Duhom slavi kao 'jedini Sveti', ljubio Crkvu kao svoju zaručnicu i dao samoga sebe za nju da je posveti...« (LG 39).

Kao što je njegova služba bila posvetna, tako i služba Crkve »postizava ono posvećenje ljudi i proslavu Boga u Kristu, prema čemu se, kao prema svojoj svrsi, stječu sva druga djela Crkve« (SC 10). Crkva je, to ponavlja Katekizam, »simul sancta et peccatrix« kao formula svetosti Crkve. No Krist je temelj svetosti Crkve a grešni je čovjek pozvan na stalnu obnovu: »Ecclesia semper reformanda!«

Crkva je katolička! Prema Katekizmu Crkva je katolička, univerzalna u dvostrukom smislu. Ona je prvotno katolička jer je u njoj Krist prisutan. Pozivajući se na sv. Ignacija Antiohijskog koji veli: »Tamo gdje je Isus Krist, tamo je katolička Crkva« Katekizam upozorava da se u Crkvi nalaze »u punom i potpunom obliku sva sredstva za spas« (KKC, 830). Crkva je katolička i u drugom smislu, jer je kao spasonosni znak upućena svima. Svaki je čovjek pozvan u zajedništvo s Bogom.

Katekizam raspravlja i o partikularnim Crkvama, o tome tko pripada Katoličkoj Crkvi te o odnosu Crkve prema nekršćanima. Sve je manje-više utemeljeno na načelnim stavovima Drugoga vatikanskoga koncila, osobito kad je govor o odnosu Crkve prema židovskom

narodu, prema muslimanima, te prema nekršćanskim religijama. Pa i sintagmu »Extra Ecclesiam nulla salus« može se tumačiti i u smislu »anonimnih kršćana«.

Apostolska Crkva! »Crkva je apostolska jer je utemeljena na apostolima i to u trostrukom smislu«: a) Crkva je bila i ostaje izgrađena na temelju apostola; b) Crkva čuva i prenosi uz pomoć Duha Svetoga nauk, polog vjere, zdrave riječi koje je čula od apostola; c) Sve do ponovnog povratka Krista Crkvu vode, posvećuju i poučavaju apostoli i njihovi nasljednici. Tako Katekizam govori o apostolskoj Crkvi (KKC, 857).

Osnovica apostolske Crkve je poslanje apostola, koje je Isus poslao da propovijedaju (Mk 3,13-14). Oni su Isusovi poslanici, odnosno apostoli. Na taj način Isus nastavlja svoje poslanje: »Kao što je mene poslao Otac, tako i ja šaljem vas!« (Iv 20,21). Apostolska misija, njihovo poslanje ukorijenjeno je u Isusovu poslanju, u njegovoj misiji.

Zakoniti nasljednici Isusova poslanja i njegova apostolstva jesu biskupi: »Tako se, kako svjedoči sv. Irenej, po onima koje su apostoli postavili za biskupe i po njihovim nasljednicima, sve do nas, apostolska predaja iznosi i čuva« (LG 20). Temelj je apostolske Crkve čvrsti nauk onih koje je Isus Krist odabrao kao apostole, a oni svoje učenike kao biskupe poslali »u svijet da navijeste Radosnu vijest«.

4. Vjernici – hijerarhija, laici, posvećeni život

Tko su vjernici, tko su laici a tko redovnici – o tome Katekizam informira na temelju Crkvenog zakonika (CIC). Evo što Codex o tome veli:

»Vjernici su oni koji su, krštenjem pritijelovljeni Kristu, učinjeni Božjim narodom i zbog toga su, postavši na svoj način dionici Kristove svećeničke, proročke i kraljevske službe, pozvani da, svaki prema svojem položaju, vrše poslanje koje je Bog povjerio Crkvi da ga ispuni u svijetu« (CIC, can. 204).

Katekizam se još jednom poziva na CIC, a tek potom na Lumen gentium. Zanimljivo je da Katekizam prvotno rabi Zakonik crkvenog prava da bi Crkvi razjasnio tko je, a tko nije vjernik! Među vjernicima postoje razlike, tvrdi Katekizam, na temelju darova koje pojedinci dobivaju. Različite su službe, ali je isto poslanje!

Čemu crkvene službe? Katekizam navodi: »Krist je Gospodin za upravljanje i stalno povećavanje Božjega naroda u svojoj Crkvi ustanovio različne službe, koje idu za dobrom čitavoga Tijela« (LG 18). Hijerarhija stoga ima svoje utemeljenje u službi na koju je sam Gospodin pozvao. Njezina služba ima »kolegijalni karakter« (KKC, 877), jer je Isus od početka osnovao zajednicu Dvanaestorice koji su postali »ujedno i ishodište svete hijerarhije« (AG 5). Njihova je služba prije svega personalna, jer ih je Isus osobno pozvao: »Ti me slijedi!« (Iv 21,22).

Na čelu apostolskog zbora je Papa, biskup grada Rima, Petrov nasljednik. Biskupi su tek u zajedništvu s Petrovim nasljednikom prava hijerarhija. Njihova je služba trostruka: služba naučavanja, služba posvećivanja i služba upravljanja (KKC, 888–896).

Tko su laici? Katekizam se ponovno poziva na dogmatsku konstituciju o Crkvi: »Pod imenom laika ovdje se razumiju svi vjernici osim članova svetoga reda i redovničkog staleža odobrenog od Crkve, to jest vjernici koji, pošto su krštenjem združeni u jedno tijelo s Kristom, učinjeni Božjim Narodom i na svoj način postali dionici Kristove svećeničke, proročke i kraljevske službe, vrše, koliko na njih spada, u Crkvi i u svijetu misiju čitavoga kršćanskog naroda« (LG 31).

Laici imaju isto tako svoje apostolsko poslanje, koje se očituje u tome da traže kraljevstvo Božje u svome zvanju. Oni sudjeluju u svećeničkoj Kristovoj službi. Oni mogu,

ako su za to pripremljeni, preuzeti službu lekora i akolita u crkvenoj zajednici. Oni mogu sudjelovati i u proročkoj i u kraljevskoj službi samoga Isusa Krista (KKC, 901–913).

Laici mogu, ako su pozvani, surađivati sa svojim pastoralnim djelatnicima u crkvenoj zajednici. Tako je svaki laik svjedok i živo sredstvo poslanja Crkve već prema »mjeri dara koji mu je Krist darovao« (Ef 4,7).

Što veli Katekizam o posvećenom životu? »Ako se gleda na božansku i hijerarhijsku konstituciju Crkve, taj stalež nije srednji između svećeničkog i laičkog položaja, nego Bog poziva s obje strane neke vjernike da imaju u životu Crkve poseban dar i koriste njezinu spasiteljsku misiju svaki na svoj način« (LG 43).

Zanimljivo je ovdje spomenuti da katekizam izričito govori kako su redovnici i redovnice ubrojani u suradnike dijecezanskog biskupa u njegovoj pastoralnoj službi (KKC, 927). Posvećeni život ima svoje mjesto, i to specifično, u evangelizaciji Crkve. Ta je služba nužno povezana s misijskim poslanjem Crkve.

Bit i sadržaj redovničkog života je navještaj Kralja koji dolazi! (KKC, 931–933).

5. Općinstvo svetih

Uz već spomenutu svetost Crkve Katekizam dodaje i vjeru Crkve da je ona »općinstvo, zajedništvo svetih«. Crkva je zajedništvo svetih! Svetost ovdje označava dvostruko: zajedništvo sa svetim stvarima i zajedništvo svetih osoba međusobno (KKC, 948).

U čemu se sastoji općinstvo svetih? To je zajedništvo u vjeri, u sakramentima, zajedništvo u karizmama, općinstvo u ljubavi. Crkva se u biti sastoji iz tri stanja: prvo je onih koji su još na zemlji kao hodočasnici, drugo je stanje onih koji su u čistilištu i treće onih koji uživaju blaženo gledanje Boga kakav jest (KKC, 954).

Crkva vjeruje u zagovor svetih, ali i u molitvu svetima da se njihovo zajedništvo očituje među ljudima. Tako je Crkva zajednica svetih u kojoj je Euharistija središte toga zajedništva. Ne govori se tko su zapravo sveti niti što svetost u sebi označava!

U konačnici »svi mi koji smo djeca Božja i u Kristu oblikujemo jednu jedinu obitelj, dok općimo jedni s drugima u obostranoj ljubavi i u pohvali Presvetog Trojstva, odgovaramo na intimni Kristov poziv« (KKC, 959).

Ovaj je govor prilično siromašan, a spada u bit Crkve. Jer svetost nije tek neki od epiteta vjernika Crkve, nego poziv na egzistencijalno, životno oblikovanje i suoblikovanje vlastitog života s onim božanskim. Svetost je prije svega ulazak u trojstveno zajedništvo s Bogom po kojemu postajemo djecom Božjom i dionicima neba.

6. Marija – Majka Kristova, Majka Crkve

Na koncu eklezijalnog govora Katekizam progovara i o Mariji, Majci Isusa Krista i Majci Crkve (KKC, 963–975). Njezino je materinstvo sjedinjeno sa Sinom pa i njezino slavno uznesenje. Ona je Majka milosti i stoga je Crkva zaziva kao »odvjetnicu, pomoćnicu, posrednicu«:

»Materinskom ljubavlju brine se za braću svoga Sina koji još putuju i nalaze se u pogiblima i tjeskobama, dok ne budu dovedeni u sretnu domovinu. Zato se Blažena djevica u Crkvi zaziva imenima Odvjetnica, Pomoćnica, pomagatičica, Posrednica« (LG 62).

Za naš govor o Crkvi možda je najzanimljiviji broj 972 koji govori o Mariji kao »eshatološkoj ikoni Crkve«. U proslavljenom stanju blaženstva Marija odslikava buduće stanje svih vjernika i Crkve kao stanje konačnog blaženstva u Bogu:

»Medutim, Isusova Majka, kao što je, tijelom i dušom već proslavljena na nebu, slika i početak Crkve kakva ima biti u budućnosti, tako i na ovoj zemlji, dok ne dođe dan Gospodnji (usp. 2 Pt 3,10), svijetli putujućem Božjem Narodu kao znak pouzdane nade i utjehe« (LG 68).

Tim riječima završava *Lumen gentium* ali i *Katekizam Katoličke Crkve* svoju raspravu o Crkvi.

III. DIO

Sjetimo se još jednom onih riječi kojima je biskup Limburga u Njemačkoj okarakterizirao Crkvu riječima: »Crkva nije Bog«.²⁴ Što je Crkva prema Katekizmu Katoličke Crkve? Tražeći odgovor moramo započeti od jedne općenito prihvaćene tvrdnje o Isusovu propovijedanju.

Bit i središte Isusova propovijedanja jest navještaj o kraljevstvu Božjem. Možda to najbolje ilustrira evanđelist Marko:

»Ispunilo se vrijeme, blizu je kraljevstvo Božje. Obratite se i vjerujte u Radosnu vijest!« (Mk 1,15). Što je kraljevstvo Božje u svojoj biti?

Ono prije svega označava Božju blizinu i prisutnost u čovjeku i njegovoj povijesti. Uprisutnjeni Bog u svemu – najkraća je definicija kraljevstva Božjega.

»Kraljevstvo Božje – to je Bog koji počiva, koji prebiva u svome stvorenju i čini ga svojim domom. Sva stvorenja postaju njegovim ukućanima. Kraljevstvo Božje – to znači Bog je blizu, on je prisutan i daje da njegova stvorenja imaju udjela u njegovim svojstvima u njegovoj slavi, ljepoti, njegovu životu i dobroti, jer i on ima udjela u sudbini svojih stvorenja u njihovoj konačnosti, ranjivosti, smrtnosti«.²⁵

Biblijska podloga za ovakvo shvaćanje nalazi se u Otkrivenju sv. Ivana:

»Evo stana Božjeg među ljudima! On će stanovati s njima: oni će biti njegov narod, i on sam, Bog bit će s njima. On će otrti svaku suzu s njihovih očiju. Smrti više neće biti; neće više biti ni tuge, ni jauka, ni boli, jer stari svijet prođe. Tad onaj 'koji sjedi na prijestolju' reče: 'Evo sve činim novo'« (Otk 21,3-5).

Uz ove tekstove treba spomenuti i riječi Isusova govora na gori o blaženstvima. Taj govor započinje slijedećim riječima:

»Blago vama, siromasima, jer je vaše kraljevstvo Božje! Blago vama koji sada gladujete, jer ćete se nasititi! Blago vama koji sada plaćete, jer ćete se smijati!... (Lk 6,20-26).

1. Kraljevstvo Božje – novi svijet

U tim je riječima izraženo ono što je i najbitnije za kraljevstvo Božje: novi odnosi između Boga i čovjeka, te novi odnosi među ljudima. Možemo reći da je kraljevstvo Božje ostvareno u Isusu početak novoga svijeta koji se očituje u novome odnosu Boga prema čovjeku i čovjeka prema Bogu i čovjeku. Na taj način Stari savez na Sinaju biva nadomješten novim savezom u Isusu Kristu.²⁶

²⁴ F. Kamphaus, *nav. djelo*, s. 131.

²⁵ J. Moltmann, *Najprije kraljevstvo Božje*, s. 227–228.

²⁶ D. Grasso, *L'Anuncio della salvezza*. Teologia della predicazione, Napoli 1970, s. 35–36.

Kakav je onda odnos Crkve i kraljevstva Božjega, možda je to ovdje najzanimljivije pitanje?

»Crkva ne postoji radi sebe same, nego radi Isusove stvari. Svi vlastiti interesi Crkve – očuvanje stanja, širenje ugleda – moraju se podrediti interesima kraljevstva Božjega, inače su neopravdani. Ako i duh i ustanove Crkve odgovaraju kraljevstvu Božjem, onda je to Crkva Kristova; protivne li se kraljevstvu Božjem, onda Crkva gubi opravdanost svoga postojanja i postaje suvišnom religiozno-iluzornom zajednicom.«²⁷

Danas se u suvremenoj ekleziologiji stavlja naglasak na onaj rad i život Crkve u kojem se čovjeka evangelizira i oslobađa. Evangelizacija i oslobađanje idu zajedno kao dvije međusobno povezane i djelotvorne akcije Crkve. Možemo sve to kratko definirati: Crkva je zajednica koja evangelizira i oslobađa, inače nije niti Kristova niti Crkva uopće (J. Moltmann).

Tako shvaćena Crkva je puna dinamike i dobre volje da svijet postane bolji, ljepši i Bogom puniji. Kraljevstvo Božje nije ostvareno jednom zauvijek, ono se stalno događa pa je stoga Crkva pozvana da bude živa zajednica koja ostvaruje kraljevstvo Božje. Još dublje gledajući Crkva mora biti mjesto ljubavi i praštanja, mjesto susreta u iskrenosti i istinoljubivosti. Krist je započeo novi svijet svojom ljubavi, Crkva mora isto tako stvarati svijet ljubavi i na taj način čovjeka oslobađati za nove odnose.²⁸

Uspoređujući sada Crkvu kako je predstavlja KKC s upravo rečenim moramo neke stvari razjasniti. U KKC je Crkva predstavljena u klasičnom stilu Drugoga vatikanskoga koncila. Dokumenti na kojima se radi katekizamska ekleziologija su dokumenti Koncila: *Lumen gentium* prije svega, potom *Ad gentes*, *Sacrosanctum concilium*, *Gaudium et spes*, *Unitatis redintegratio*, *Nostra aetate*, *Apostolicam actuositatem*. Na više je mjesta citiran i *Codex iuris canonici*, što je možda i nevažno, ali je znakovito.

Spominju se i teološki autoriteti iz crkvene prošlosti: sv. Hipolit Rimski, sv. Epifanije, Klement Aleksandrijski, sv. Ambrozije, sv. Augustin, sv. Leon Veliki, sv. Grgur Veliki, sv. Toma Akvinski, sv. Ivana Arška, sv. Irenej Lionski i drugi.

Iz suvremenog života Crkve spominju se, osim dokumenata Drugog vatikanskog koncila, enciklike Ivana Pavla II: *Mulieris dignitatem*, *Redemptor hominis*, *Christifideles laici*, *Redemptoris missio*. Papu Pavla VI. Katekizam spominje uz slijedeće dokumente: Vjerovanje naroda Božjeg, *Evangelii nuntiandi*, *Marialis cultus*. Na nekoliko se mjesta spominje i papa Pio XII, osobito u vezi s enciklikom *Mystici Corporis*. Među dokumentima se nalazi i više puta spominjani Rimski katekizam.

2. Crkva u Katekizmu – snažna institucija

Ekleziologija KKC dobro je utemeljena biblijskim mjestima, iako je zanimljivo da se Pavlova ekleziologija nešto manje rabi od one Ivanove. Osobito je to vidljivo u govoru o Crkvi kao Tijelu Kristovu. Prva poslanica Korinćanima u kojoj je u dvanaestom poglavlju najbolje i razrađena teologija Tijela Kristova tek se spominje.

Opći je dojam da je Crkva u KKC shvaćena kao dobro ustrojena građevina, koja ima stabilne temelje, dobro izgrađene nosive stupove, razrađeno i bogato urešeno pročelje. I oni

²⁷ J. Moltmann, *Najprije kraljevstvo Božje*, s. 230.

²⁸ Usp. K. McNamara, *The Church. A Theological and Pastoral Commentary on the Constitution on the Church*, Dublin, 1983, s. 89.

koji u toj ustrojenoj zgradi žive i stanuju dobro su raspoređeni, već prema mjeri koja im je dana i prema staležu kojemu pripadaju. Sve dobro funkcionira. U toj zgradi nedostaje, čini se, malo više životnosti i darova Duha Svetoga.

Naime, puno je o Crkvi rečeno na temelju socioloških pretkategorija, a malo o onome što život čini ugodnim u toj građevini koja je Crkva. Previše je prava, institucije i organizacije, premalo je isusovskog kraljevanja!

Zato se dobiva dojam da je Crkva zastala negdje nakon Drugog vatikanskog koncila. A morala bi ići dalje. Kao da nakon Drugog vatikanskog sabora, a to je već skoro trideset godina, nije bilo novih zahvata i novih oblika crkvenog života. Drugi je vatikanski sabor bio pastoralni sabor. Saborski su oci stvorili program za život Crkve, ali on se sporo ostvaruje.

Istina, lokalne crkvene zajednice imaju sve više udjela u životu univerzalne Crkve. Zapravo, katoličanstvo, shvaćeno kao bogatstvo u raznolikosti danas je sve prisutnije. Postoji još uvijek i ono shvaćanje da su mjesne Crkve filijale Rimske Crkve. No i to mišljenje sve više prepušta mjesto bogatstvu u promjenljivosti modela, ali i jedinstvu vjerovanja. Sinode biskupa bi morale imati više udjela u Općoj Crkvi, tako da se može govoriti o jedinstvu u mnoštvu, kako to i sam sv. Pavao naglašava u teologiji Tijela Kristova.

Kršćanstvo nije prvotno indoktrinacija, nauk o odnosima, činjenicama u stvarnosti. Kršćanstvo u biti nije filozofija, ono je način života, stil, egzistencija. Stoga je važno napomenuti da je ono u sebi navještaj o spasonosnom događaju Božje ljubavi. Bog je u sebi osobna ljubav, a čovjek je na tu sliku stvoren.²⁹

Možda Crkva previše naglašava Krista kao Boga kojemu se klanja. Važnije je Krista nasljedovati, učiniti da on bude prisutan u životu čovjeka kao nutarnje počelo i smisao. Manje je važna organizacija od isusovskog sadržaja Radosne vijesti!

Crkva mora više govoriti o Bogu, a manje o sebi. Kraljevstvo Božje koje je Krist navijestio i svojim spasonosnim životom uprisutnio, nutarnji je proces u Crkvi. U Katekizmu je to premalo naglašeno. Isus jasno veli. »Kraljevstvo je Božje među vama!« U novijoj egzegezi prevladava čak mišljenje da se ovo mora tumačiti u smislu: »Kraljevstvo Božje je u vama, u vašoj intimi, u dubini vašega srca.«³⁰

U tom smislu ima mjesto i potreba premisliti kategoriju o pripadnosti Crkvi. Stara, iz prvih kršćanskih vremena postavljena norma »Extra Ecclesiam nulla salus« danas sve više zahtijeva novi oblik: »Extra Christum nulla salus« u smislu biblijske ekleziologije. Iako je prva eklezijalna kategorija narod Božji, ipak je pokoncilsko vrijeme sve više stavljalo naglasak baš na proegzistencijalnost Crkve (»biti za druge« – poput Krista).

3. Siromašna Crkva – Crkva budućnosti

Crkva danas mora biti uistinu nova Crkva. Tamo gdje siromaštvo, glad i bolest razaraju ljudskost čovjeka, institucionalizirana i bogata Crkva predstavlja anakronizam. Crkva se mora osiromašiti radi čovjeka, odnosno tražiti ono što je za čovjeka, a ne tražiti prvotno ono što je za nju.

²⁹ H. J. Lauter, Mit dem Anspruch der Unfehlbarkeit. Die Buchbesprechung: E. Drewermann, Glauben in Freiheit oder Tiefenpsychologie und Dogmatik, u: Rheinischer Merkur, Nr. 46, 12. Nov. 1993, s. 26.

³⁰ J. Galot, E' nella profondità del cuore umano che Cristo vuole regnare, u: L'Osservatore Romano, 22. 11. 1992, s. 3.

Tamo gdje je ljudsko dostojanstvo poniženo, ratom i bijedom unakaženo, tamo Crkva mora dići glas. Ona mora biti agresivna tamo gdje vlada pasivnost, nezainteresiranost i nepoštovanje čovjeka. Crkva mora stajati u tradiciji Isusove »prakse oslobađanja« čovjeka od svih oblika nečovječnosti.³¹ Zato Crkva mora biti više »zajedništvo« i to na osnovi trinitarnog zajedništva u Bogu, a manje »zajednica« kao jedan od oblika ljudskog udruživanja, institucija na temeljima koji su bez zajedništva neshvatljivi i nemogući.³²

Vratimo li se na početne analize ovoga referata a u vezi s dinamikom Crkve u KKC, moramo reći slijedeće.

KKC ostaje vjeran ekleziologiji Drugoga vatikanskog koncila. Crkva se sve više mijenja od unificiranosti prema katolicitetu.

Suvremena Crkva shvaćena je u KKC kao vrlo dobro izgrađen organizam, koji snagom institucije može dobro djelovati.

Ostaje i pitanje: Drugi vatikanski sabor bio je poticaj za novi duh u Crkvi i svijetu. Zašto se u međuvremenu duh koncilskih otaca nije dalje razvijao? Nije li u današnjoj Crkvi opasnost od starog formalizma još jača nego prije? Ima li, praktično gledajući, u Crkvi mjesta i za one koji nisu sasvim »dobri«, odnosno za one koji su gurnuti »na rub civilizacije«?

Treće tisućljeće je pred vratima i Crkve. Ona bi morala u praksi ostvarivati sve one darove Duha Svetoga koje je on izlio na Crkvu Drugoga vatikanskog sabora. Zato mislim da je važno i u novome Katekizmu shvatiti da je Crkva u hodu prema novim oblicima, modelima i tipovima njezina života. Opasnost je da se ponovno zaustavi i drži da je to konačni lik Crkve. A on je u stalnoj mijeni i izmjeni čuvajući polog apostolske vjere. Njezina institucionalnost, organiziranost, dobar ustroj mora biti u službi kraljevstva Božjega.

Zusammenfassung

KIRCHE UND IHRE DYNAMIK IM »KATECHISMUS DER KATHOLISCHEN KIRCHE«

Die vorliegende Abhandlung beschäftigt sich mit dem Begriff der Kirche und ihrer Dynamik in dem neuerschienenen »Katechismus der katholischen Kirche«. In drei Teile wird die Arbeit verteilt und zwar auf folgende Weise.

Im ersten Teil wird die katholische Ekklesiologie, als Lehre von der Kirche, in ihrem geschichtlichen Gang dargestellt. Das Reden von der Kirche unterscheidet zwischen dem Wesentlichen und Unwesentlichen in der Kirchenlehre. Daraus auch viele Modelle und Kirchenbilder in der Geschichte, wie z.B. Kirche als Institution, mystische Gemeinschaft, Sakrament, Verkünderin der Frohen Botschaft usw.

³¹ Usp. S. Wiedenhofer, Das katholische Kircheverständnis. Ein Lehrbuch der Ekklesiologie, Graz, 1992, s. 170.

³² Usp. H. J. Pottmeyer, Kirche als Communio. Eine Reformidee aus unterschiedlichen Perspektiven, u: Stimmen der Zeit, Heft 9, September 1992, s. 580.

Der zweite Teil versucht das Kirchenbild des neuen Katechismus an das Licht zu bringen. Der Katechismus gründet seine Kirchenrede in der Ekklesiologie des Zweiten Vatikanischen Konzils. Die dogmatische Konstitution Lumen Gentium ist auch für den Katechismus die theologische Unterlage für das Kirchenverständnis.

Im dritten Teil versucht unsere Arbeit die Ekklesiologie des neuen Katechismus zu bewerten. Aus der Bibel ist es klar, dass die Mitte in Jesu Verkündigen und seinem Tun immer die Frohe Botschaft vom Reich Gottes war. Der Limburger Bischof Franz Kamphaus deutet dies im Sinne: »Die Kirche ist nicht Gott!«

Aus dem Katechismus ragt ein Kirchenbild, das eine starke Institution ist und welches lieber vom Kirchenrecht als von der Kirchenlehre redet. Es scheint, dass der überall anwesende kirchliche Enthusiasmus nach dem Zweiten Vatikanischen Konzil heute stillgelegt ist. Die Rückkehr zu der Kirche als »Societas perfecta« ist manchem lieber als eine als »Communio« verstandene Kirche. Nur eine kommunitäre Kirche, eine als Gemeinschaft im Glauben verstandene Kirche kann auch im kommenden dritten Millennium ihre Würde und Relevanz haben.